

Tácsi Erika

Székely Útkereső — a könyvekbe mentett folyóirat

Sipos Erzsébet *Székely Útkereső — a könyvekbe mentett folyóirat* című kötete a Székely Útkereső Kiadványok és az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó közös könyvkiadási egyezménye alapján jelent meg az *Írók és Művek* sorozatban Székelyudvarhelyen, 2011-ben. A *Székely Útkereső* hasábjain megjelent írásokról az *Erdélyi Tollban* közölt recenziókat (2009: 7, 2011: 2) nyújtja át az olvasónak.

A szerző az írások értékmentő és értékteremtő érdemét, jelentőségét méltatja, miközben maga is értéket ment és teremt dokumentum értékű recenzióival. A Kiadó is elismeri, kötetbe foglalva azokat.

Nem vállalkozhatok a nagy korszakokat, több és változatos témát átfogó, gondolatgazdag kötet részletes ismertetésére, hisz már a terjedelmes, többszáz oldalas írásokról szóló recenziók is cseppben tükrözik a tengert.

A könyvet lapozva Sipos Erzsébet gondolkodásmódját, értékrendjét próbáltam tetten érni, azt firtattam, *mit* tartott recenzióra érdemesnek, *mit* idéz, *milyen* üzenetet közvetít.

A több évtizedes sajtós múltját széles érdeklődéskör jellemezte, mindig megtalálta a kis emberi történetekben is a nagy egész, a társadalom, ezen belül a bánási tájak egyre fogyatkozó magyarságának érdeklődésére számot tartó, jövőjére kiható eseményeket, magatartásformákat. Tette ezt a mindenkori olvasó kíváncsiságát felkeltve és kielégítve, mélységes empátiával, felelősséggel — nem véletlenül kedvelték/kedveltük a tájainkon megjelenő napilapokban, folyóiratokban közölt, konkrét eseményekből szőtt, múlt—jelen—jövő összefüggéseit feltáró, közvetlen hangvételi írásait, mert „a közönség öröme fogja olvasni azt az író, aki neki hasznavehető tanúságokat terjeszt és a szívhez beszél, nem a papirosához” (Kármán József).

Aki belülről ismerte a szerkesztőségek céltudatos munkája hátterében álló küzdelmeket, hogyan értékelte volna nagyra Beke Sándor főszerkesztő következetes szerkesztő-munkatársi gárdát, olvasóközönset szervező, gyarapító, szellemi műhelyt teremtő tevékenységéről szóló, dokumentum értékű *vallomását* a Székely Útkeresőről, majd a belőle kinövő Kiadványokról szólva (Beke Sándor: *Székely Útkereső — Szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben*. Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről. A bevezető tanulmányt írta Barabás István, 2007).

Az *irodalmi és művelődési folyóiratot* méltatva (*Székely Útkereső*. Irodalmi és művelődési folyóirat, 1990–1999, I-X. évfolyam. 1-53. szám. Reprint kiadás. Sajtó alá rendezte Beke Sándor, 2008) az irodalmi alkotások, írások minőségét emeli ki, mintegy kedvet teremt olvasásukhoz „a 380 oldalt magába foglaló kollekciónk... a legigényesebb olvasók érdeklődésére is számot tarthat”, „erőssége a szókimondása, tisztánlátás, az

---

---

egyenesség”. Kovács Sándor főesperes *A leírt szó súlya* című üdvözlő írásából idézett rész egybecseng Kármán József tömör biztatásával: „Igaz és egyenes legyen, aki felveszi pennáját.” Nem meglepő, hogy Beke Sándor a nemzetiségi létben gyökerező íróokról, irodalomról, értékeremtésről alkotott hitvallását idézi: „...szülőföldünknek, magunknak... Székelyföldön, itt, ahol őseink megtanítottak már arra, hogy történelmünket, hagyományainkat, irodalmunkat és emberi méltóságunkat kell megőriznünk. És nem akárhogyan: illő alázattal és tisztelettel”. Ugyanezt tartotta fontosnak a bánási tájegység szórvány adottságai között. Kötetekre menők azok az írások, amelyekkel megyénkben az anyanyelvű oktatást támogatta, szorgalmazta, a követendő pedagóguspéldákat, rendezvényeket népszerűsítette, az anyanyelven tanuló egykori diákok sikeres életútjáról szólva igazolta az önazonosság vállalásának szükségességét, értelmét, lehetőségeit a kisebbségi létben.

Az *Antológiát* üdvözölve (*Székely Útkereső Antológia, 1990–1999*. Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból. Válogatta, összeállította, a bevezető tanulmányt írta Brauch Magda, 2008.) „nemzeti létünk írott bizonyosságainak” minősíti a tíz év terméséből válogatott változatos tematikájú, műfajú, stílusú írásokat, himnuszról az emlékiratig, „anyanyelvünk értékeit őrizgeti, abból építkezhetünk mindannyian” — méltatja a gyűjteményt. Nagyobb teret szentel a *Cikkek, tanulmányok, esszék* fejezetnek, szerzőket, címeket emel ki, utókorra átmentett értékekre, témák időszerűségére hívja fel a figyelmet. Írása értékes forrásmunka.

A *gyermekirodalmi válogatásról* szólva (*Becsüld a népet!* A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája. Válogatás a folyóirat 1990–1999-es évfolyamaiból. Válogatta, összeállította és az előszót írta Brauch Magda, 2008) hangvételén érezni, hogy közel áll szívéhez: „...olyan gyűjtemény, amelyet szerintem minden gyakorló pedagógus ezer örömmel adna tanítványai és azok szüleinek kezébe, mert felér a legszebb, leghasznosabb olvasókönyvvel.” Feljegyzi a tíz szerző nevét, klasszikusét és kortársét, változatos műfajú, temati-

kájú írásaikat ajánlja, olvasó csalogatóként idéz vallomásaikból az olvasás, a könyv, az írás életre szóló, meghatározó élményéről. Vérbeli pedagógusként, a művek oktató-nevelő, jellemformáló hatásának tudatában ösztökéli „tisza forrásvízre” a gyermek és felnőtt olvasót.

A *Laptörténet és sajtóvisszhang* „az igényes megszólalás, az őszinte vallomások kötete” — jelzi a szerző (Beke Sándor—Brauch Magda: *Laptörténet és sajtóvisszhang, 1990–1999*. A bevezető tanulmányt írta Barabás István, 2008). A bevezetőből idéz: „...e fórum az egyetemes magyar művelődéstörténet részévé vált”, ugyanakkor „az erdélyi magyar szellemiség képviselőiként” Európára nyíló ablaknak tekinti. Ezt bizonyítja Brauch Magda *Lapismertetés, műelemzés, bel- és külföldi sajtóvisszhang* című tanulmányából a hazai és külföldi sajtótermékeket idézve, amelyek figyelemmel kísérik s érdemeit mutatják fel. Összmagyarság szempontjából lényeges Brauch Magda meglátása: „Bár mindenekelőtt — mint a folyóirat címe is jelzi — a székelységhez szólt, ezen túlmenően volt mondanivalója minden magyarul beszélő, anyanyelvét szerető olvasó számára.”

Az értékelésben, de idézett részekben, a kötet más írásaiban is többször visszatér, különféle vonatkozásban az „őszinte írások” minősítés. Csak annyit jegyeznek meg, szerintem ez követelmény, nem érdem (senki sem kényszerít írásra), a tollforgatók többsége, de különösen a sajtó munkatársai bizonyára érezték már saját bőrükön a kimondott, a leírt szó következményeit, s „ha félsz a magánytól, ne írd meg az igazat ...” (J. Renard)

Az *első dícsérete* című, *Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain* alcímű kötetéről szólva (Válogatta, szerkesztette, a kötetben szereplő írások jegyzékét, a könyvészetet és a Székely Útkereső repertóriumot összeállította Beke Sándor, 2008.) a bevezető tanulmány szerzőjét, P. Buzogány Árpádot idézi, aki szerint „felgyűlt annyi érték, hogy arról szükséges érdemben szólni, legyen az a dícséret vagy bírálat hangja”, „kordokumentum”-nak nevezi, „irányadó eszköze az eredményes folytatásnak” — teszi hozzá a recenzió szerzője. A kötet érdeme a bevezető szerint, hogy olyan alkotások is megjelenhettek, amelyek valamely okból íróasztalok fiókjában lapultak „nem is mindig jobb sorsra várva”. A *Beszélgetések* című fejezet „...jeles, régebbiről is ismert szerzőket vonultat fel, akik munkásságuk folytán sokat tettek anyanyelvünk, nemzetiségi kultúránk ápolásáért, épüléséért”. A szerző ismét megragadja az alkalmat, hogy az őt gyakran foglalkoztató témáról, az újságírói etikáról szóljon, a Nagyváradon beindult újságíróképző ürügyén.

Sipos Erzsébet egy újabb antológiára irányítja leendő olvasók figyelmét (*Magyar, székely és csángó örökség*. A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája, 1991–2006. Összeállította, szerkesztette, az előhangot és az útmutatót írta, a sajtóvisszhang szemelvényeit válogatta Beke Sándor. Az antológiáról és sajtóvisszhangról szóló tanulmányt írta Dr. Brauch Magda, 2008.). Maga is felfigyelt a címben szereplő hármasság együtt szerepeltetésének tudatosan vallomásos értékére, belehallani vélem az ország határain belül és kívül élők egyazon nemzethez tartozását az anyanyelv és hagyományok jogán, s így a négyszázvalahány oldalas kötet nemzeti

örökségünk részét képezi. A több, mint negyven oldalas recenzió a tanulmány íróját, írások szerzőit idézve mutat fel ritka csemegéket, soha meg nem jelenhett/jelent adalékokat a népköltészet, szokások, művelődési életünk, kultúránk számos területéről. Összegez: „A Székely Útkereső Kiadványok élő krónikák, a múltból merítenek, de a jelenben élnek, ennél fogva missziót teljesítenek”, „...a Kiadványok mindegyike szellemi impulzus, az éltető figyelem forrása”.

A *Székely Útkereső Levelesládája*, 1990–2000. Közzéteszi, az előszót és a jegyzeteket írta, a levelek mutatóit összeálította Beke Sándor, 2010, valamint *Beke Sándor: A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében*, 2011 — a főszerkesztő széles körű szervező munkájának bizonyítéka, de dokumentuma a gyakran jeles címzettek viszonyulásának is a készülő, majd megszületett folyóirathoz, Kiadványokhoz, Könyvkiadóhoz. A 383 megjelent levéllel „Székelyudvarhelyre üzen a nagyvilág”, de érvényes ez fordítva is, lehetőség, hogy a hazai és határon túli tollforgatók, olvasók megismerjék. Hírül adják, hogy a Kiadványok eljutottak a hazai, anyaországi, tengerentúli könyvtárakba is. A recenzió szerzője levelekből idéz, s kiemeli a kötet dokumentum voltát bizonyítandó: „közzéteszi a levélírók és a címzettek névsorát, a helység nevét, ahonnan a levelet küldték, a kötetben szereplő rövidítések jegyzékét, a jegyzetek után pedig a levelek mutatóját”: „tartalomjegyzéke időrendi sorrendben közli a leveleket”.

Az utóbbi kötetből idézi a főszerkesztő szándékát: „a Székely Útkereső munkatársainak intenzív munkájáról, s magáról a szerkesztői-munkatársi kapcsolattartásról, a terjesztésről, de a főleg a folyóirat terjesztőiről és a kiadvány értékeléséről” vallani, valamint „hadd álljon itt az örökkévalóságnak a Székely Útkereső munkatársainak teljes névsora és a város, ahonnan írtak”. Értékeléssel zárja recenzióját: „...kincs van Beke Sándor birtokában. Ő azonban leveleskönyve lapjain szétosztja, megosztja velünk ezt a kincset. Remélhetőleg méltányolja majd az olvasó, a sajtótörténet pedig elismeréssel megőrzi és jegyzi”.

Érdeme a recenzióknak, hogy megállapításait a szövegrészek, idézetek támasztják alá, művekből, tanulmányokból, sajtóvisszhangból. A recenzensnek sikerül átfogó képet alkotnia a terjedelmes kötetekről, felkelteni az érdeklődést, bizonyítani az olvasónak, érdemes kezébe vennie a művet, maradandó értékkel találkozni. Az összmagyarság szempontjából tárgyalja az írásokat, köteteket, az egyetemes igényű magyar olvasót kívánja megszólítani. Jó érzékkel tapint rá a hiánypótló, eddig elhallgatott írások jelentőségére. Stílusa olvasmányos, fogalmazása világos.

A Beke Sándor-Olivér tervezte borító, az *Írók és Művek* sorozat jellemzője, tartásos, egyszerűségében szuggesztív, mintegy előrevetíti a tartalmat. A belső lap, negyedik oldal adatai, a kötetbe foglalt borítók reprodukciója kép és szöveg összefüggésében fokozza a dokumentum értékét.

A bevezetőkből, tanulmányokból, de az értékelésekben is gyakran találok tárgyalagos minősítéssel. Magam egyetértek Móra Ferencsel, aki szerint: „Az ember sohase léphet ki önmagából, ezért nincs tárgyalagos művészet és tárgyalagos kritika. Be vagyunk zárva személyünkbe...” Vonatkozik ez jelen írásra is.

Bertha Zoltán

A drámaíró Kányádi

A budapesti Helikon Kiadónál 2007-ben indult, Tarján Tamás szerkesztette Kányádi-életműsorozat — az *Egyberostált versek és műfordítások* három kötete után (*Tűnődés csillagok alatt*, 2007; *Isten báta mögött*, 2008; *Éjfél utáni nyelv*, 2009) — 2010-ben az *Ünnepek háza — Két dráma és két forgatókönyv* című kötettel folytatódott — a drámaíró költő kevésbé közismert műveit foglalva magába. (Voltaképpen a bővített — egy filmadaptáció szövegkönyvével gazdagított — kiadása ez az ugyanezen a címen a Magyar Napló Kiadónál 2004-ben megjelent, s a drámai műveket ilyen formában egybefogva először publikáló könyvnek.) És remélhetjük a mihamarabbi folytatást: a cikkek, vallomások, jegyzetek, esszék és egyéb prózai munkák javát felölelő gyűjtemény közreadását is.

A mostani kötet tehát két tulajdonképpeni drámát és két irodalmi filmforgatókönyvet tartalmaz. A címadó darab 1970-ben készült — ekkor a szatmárnémeti színház be is mutatta —, kapcsolódva az erdélyi társadalmi színművek (Páskándi Géza, Sütő András, Székely János, Deák Tamás, Kocsis István, Lászlóffy Csaba és mások révén) akkoriban megéledő, modernizálódó — egyszerismind „vérátömlesztő” hatású — vonulatához. (Folyóiratban a *Korunk* /1970/12., majd később a *Színvárány* /1996/2. közölte.) A korra jellemző lelki-morális roncsolódás jelenségeit híven leképező és ezzel a hipokrita illúziókat szertefoszlatozó családi tragédia egyfajta bizarr haláltánc-vízióba sűríti a generációkra kiterjedő romlás kavalkádját. A szocialista rendszerben magas, vezérigazgatói pozíciót betöltő apát a várt kitüntetés mellett hirtelen-dicstelen nyugdíjazzák, a hazugságon alapuló ünnepi estély azonban folytatódik, gyermekei és az aranyifjak féktelen bulizásává, végül pedig egyfajta groteszk „danse macabre”-rá fajulva: amikor az egyetemista lány bejelenti, hogy állapotos az apa és a család legjobb házibarátjától, az öregedését most is kaskodással leplező keresztapától, amire viszont az amúgy is csalódott, megfáradt apa szörnyethal. Az állandó tivornyázásra, vagy legalábbis kiüresedő, önáltató mulatozásra berendezkedett ál-idilli „ünnepek háza” így valójában lealacsonyító „bolondok háza” lesz; s a nemzedékeket behálózó züllöttség lélektani-erkölcsi hínárjából csak egyik-másik egészségesebb ösztönű fiú igyekszik kiszabadulni. A helyzetkomikum tarka sokrétűsége a személyes és társadalmi képmutatás végzetessé erjedését példázza a forgatagos történelmi időkben. (A haláltánc-motívum egyébként hasonló szerepet tölt be több más erdélyi drámában, például Sütő András burleszkszerű, a későbbi korszakot, a nyolcvanas éveket megjelenítő *Balkáni gerléjében* is.) Átfogó, monografikus drámatörténeti munkájában (*Fejezetek a romániai magyar dráma történetéből*, Kolozsvár, 1976) Kötő József a „realista szimbólumteremtés” módozatait emelte ki, rámutatva a társadalmi drámákra általában jellemző gondola-

---
